การพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

Development of a homestay management model for community tourism based on sufficiency economy in the area of NongSaeng District Udon Thani Province

พูนคณิต เขตประทุม[1*]และ ธนกฤต ทุริสุทธิ์[2]

Poonkanit Khatprathum[1*]and Tanakrit Thurisut[2]

*[*12]สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี 41000*

*[*12]Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani 41000*

Received : 2021-02-15 Revised : 2021-04-30 Accepted : 2021-05-06

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาสภาพพัฒนารูปแบบ และประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี 2 ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ กลุ่มตัวอย่าง 214 คน กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 15 คน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 30 คน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบประเมิน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปภาพรวม

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 1) ด้านการมีกฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ 2) ด้านการมีระบบการจองล่วงหน้า ลงทะเบียน และชำระเงินล่วงหน้า 3) ด้านการมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ 2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ได้รูปแบบที่เป็นเชิงข้อความประกอบด้วย หลักการพัฒนา วัตถุประสงค์การพัฒนา กิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งมีทั้งหมด 3 ด้าน 11 กิจกรรมการพัฒนา 3. ผลการประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง โดยภาพรวม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ทุกด้าน จึงถือว่าการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผ่านการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้จ

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการบริหาร, การบริหารโฮมสเตย์, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the condition, pattern development and evaluation of the development of homestay

*พูนคณิต เขตประทุม

E-mail : *khatprathumpoonkanit@gmail.com.*

management for community tourism based on sufficiency economy in the area of Nong Saeng District Udon Thani Province, divided in to 3 phases. Using qualitative research methods and quantitative research. The sample was 214 people. The target group in qualitative research was 15 people and 30 involved people. The research tool used questionnaires, Structured interview form and assessment form. The statistics used in quantitative data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation. Analyze qualitative data by analyzing content and making an overview.

The result of this research was as follows : 1. The condition of homestay management for community tourism based on sufficiency economy in the area of Nong Saeng District Udon Thani Province. Found that the overall was moderate, includes 1) the rules and regulations of the committee 2) the presence of a system for pre-booking, registration and prepayment 3) the presence of a homestay group management committee. 2. The results of the development of the homestay management model for community tourism based on the sufficiency economy in the area of Nong Saeng Udon Thani Province, includes development principles, development objectives Development, activities Development indicators and development assessments. Total 3 aspects, 11 activities. 3. The results of the evaluation of the homestay management model for community-based tourism Sufficiency economy in the area of Nong Saeng Udon Thani Province. Overall, it was found that the suitability and feasibility were at a high level. The mean above the specified criteria was 3.51 on all aspects. All aspects were assessed and practicable.

Keywords : Development of management model, homestay management, sufficiency economy

1. บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่รับความนิยมในการเดินทางมาท องเที่ยวเป็นอันดับต้น ๆ ของภูมิภาคแปซิฟกรองจากประเทศจีนและฮองกง จากการที่เปนจุดทองเที่ยวยอดนิยมแหงหนึ่งของโลกมีจำนวนนักท องเที่ยวให ความสนใจเดินทางมาท องเที่ยวเปนจำนวนมาก ปญหาที่ตามมาของการท องเที่ยวกระแสหลักคือเรื่องของความเสื่อมโทรมของแหลง ท องเที่ยว ดังนั้นรัฐบาลจึงได มีนโยบายด านการทองเที่ยวเพื่อส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยงเชิงอนุรักษ์ การท่องเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การท่องเที่ยว การพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มมาตรการอำนวยความสะดวก สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแหงชาติ ได ตระหนักถึงความสำคัญของการทองเที่ยวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแหงชาติฉบับที่ 9 การท องเที่ยวได ถูกกลาวถึงในฐานะของธุรกิจการค าบริการที่มีศักยภาพที่สามารถชวย สร างงานให กับประชาชนและเพิ่มรายได ให กับประเทศรวมทั้งสงเสริมให การทองเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคณภาพชีวิตของประชาชนทั่วทุกภูมิภาคตามนโยบายของรัฐบาล [1]

ปัจจุบันการตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั่วทุกภูมิภาคในฐานะที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศจำนวนมาก และมีแนวโน้มการขยายตัวต่อในอนาคต การท่องเที่ยวทุกรูปแบบควรคำนึงถึงธรรมชาติ สามารถสร้างแรงจูงใจต่อนักท่องเที่ยวที่ชื่นชมในธรรมชาติ และความซาบซึ้งที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่ง

สามารถแปลความหมายและให้ความรู้แก่ผู้มาเยือน ช่วยลดผลกระทบในเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นการนำ เอาทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวนั้น สามารถสร้างโอกาสด้านรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยว แต่ต้องพึงระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายและความเสื่อมถอยของทรัพยากร ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่พบในการจัดการท่องเที่ยวของไทยก็คือ การขาดผู้สนับสนุน กรมการพัฒนาชุมชน มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนฐานรากให้มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพโดยสนับสนุนให้มีการจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศชุมชน ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนมีแนวทางเดียวกันในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนที่ชัดเจน [2]

การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ตามรูปแบบการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเลือกพักกับชุมชน เข้าพักอาศัยเสมือนเป็นสมาชิกของครอบครัวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์มีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและการดำเนินวิถีชีวิต เรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไปพร้อมกับการท่องเที่ยว [3]

อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี มีสถานที่ท่องเที่ยว ที่สำคัญ ได้แก่ 1) น้ำตกคอยนาง ทางขึ้นที่บ้านท่ายม ตำบลแสงสว่าง 2) น้ำตกธารงาม ทางขึ้นที่บ้านทับกุง ตำบลทับกุง 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศภูฝอยลม ทางขึ้นที่บ้านทับกุง ตำบลทับกุง 4) อ่างเก็บน้ำห้วยสามพาด ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลทับกุง และ พื้นที่บางส่วนของตำบลหนองไฮ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 5) อ่างเก็บน้ำคำลิ้นควาย บริเวณบ้านทับไฮ ตำบลแสงสว่าง อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี นอกจากนั้นยังมีกลุ่มโฮมสเตย์หลายกลุ่ม ที่มีการพัฒนาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ อาทิเช่น กลุ่มโฮมสเตย์ โฮมฮักบ้านดิน บ้านท่าสี หมู่ที่ 3 ตำบลแสงสว่าง กลุ่มโฮมสเตย์บ้านทับกุง หมู่ที่ 1 ตำบลทับกุง กลุ่มโฮมสเตย์บ้านทับกุง หมู่ที่ 3 ตำบลทับกุง และกลุ่มโฮมสเตย์ บ้านแสงทอง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองแสง แต่จากการติดตามการดำเนินงานของผู้วิจัยยังพบว่า รูปแบบการจัดการยังไม่สมบูรณ์หลายด้านและยังไม่ผ่านมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา โดยเฉพาะมาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์ที่ต้องพึ่งพาภาคเอกชน ผู้นำส่วนราชการ องค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนในเรื่องการบริหารจัดการ คณะกรรมการบริหาร โครงสร้างต่าง ๆ ถ้าปล่อยไว้นานกลุ่มโฮมสเตย์จะไม่มีความเข้มแข็ง ไม่มีมาตรฐาน ขาดความมั่นใจในระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบแบบแผน จึงเห็นสมควร ที่จะหาวิธีการเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ต่อไป

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจ ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

2.3 เพื่อประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ ได้แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ประชากรที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ สมาชิกโฮมสเตย์ คณะกรรมการโฮมสเตย์ ผู้นำ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพเครือข่ายโฮมสเตย์ในอำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 472 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของทาโรยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง 214 คน และทำการสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลาก เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Validity) โดย ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item–objective Congruence: IOC) ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐาน เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินงานโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกโฮมสเตย์ คณะกรรมการโฮมสเตย์ ผู้นำ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพเครือข่ายโฮมสเตย์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากทีมปฏิบัติการระดับตำบลองค์การบริหารส่วนตำบลแสงสว่าง ตำบลหนองแสง และตำบลทับกุง รวมทั้งสิ้น จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปภาพรวม

ระยะที่ 3 การประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ ตัวแทนสมาชิกโฮมสเตย์ คณะกรรมการโฮมสเตย์ ผู้นำ คณะกรรมการกลุ่มอาชีพเครือข่ายโฮมสเตย์ ผู้ทรงคุณวุฒิจากทีมปฏิบัติการระดับตำบล (ประกอบด้วย พัฒนาชุมชน/เกษตร/สาธารณสุข/การศึกษานอกโรงเรียน/องค์การบริหารส่วนตำบลแสงสว่าง/หนองแสง/ทับกุง) รวมทั้งสิ้น จำนวน 30 คน เลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบประเมินเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ดังนี้

4.1 ผลศึกษาสภาพการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ระดับดำเนินการโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.734) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากน้อยไปมาก ได้แก่ ลำดับที่ 1 ด้านการมีกฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ ($\overline{X}$ = 3.39, S.D. = 0.771) ลำดับที่ 2 การมีระบบการจองล่วงหน้าลงทะเบียน และชำระเงินล่วงหน้า ($\overline{X}$ = 3.41, S.D. = 0.812) ลำดับที่ 3 การมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ ($\overline{X}$ = 3.43, S.D. = 0.654) ลำดับที่ 4 การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ($\overline{X}$ = 3.55, S.D. = 0.688) ลำดับที่ 5 การรวมกลุ่มของชาวบ้าน ($\overline{X}$ = 3.56, S.D. = 0.724) ลำดับที่ 6 มีรายละเอียดค่าธรรมเนียมและบริการ ($\overline{X}$ = 3.63, S.D. = 0.757)

4.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 0.734) ได้รูปแบบที่เป็นเชิงข้อความ (Semantic Model) ที่ใช้

ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น ประกอบด้วย หลักการพัฒนา วัตถุประสงค์การพัฒนา กิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งมีทั้งหมด 3 ด้าน 11 กิจกรรมการพัฒนา

4.3 ผลการประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.70, S.D. = 0.678) และ ($\overline{X}$ = 3.66, S.D. = 0.371) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุก เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ทุกด้าน จึงถือว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง พอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผ่านการประเมินสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

5. การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบผู้วิจัยจึงอภิปรายผล 3 ประเด็นที่สำคัญสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

5.1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ระดับดำเนินการโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน บนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง หากพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีกฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ 2) ด้านการมีระบบการจองล่วงหน้า ลงทะเบียน และชำระเงินล่วงหน้า 3) ด้านการมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ ตามลำดับ อาจสืบเนื่องจาก การบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่ม ยังไม่ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่กำหนดไว้ ระบบการจองยังไม่มีประสิทธิภาพ ไม่มีการเลือกตั้งคณะกรรมการตามวาระการดำรงตำแหน่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกรัตน์ ดวงพิกุล และ จารุนันท์ เมธะพันธุ์ ได้ศึกษาเรื่อง โฮมสเตย์กับการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงพื้นที่ทางการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์ 2) ด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว 4) ด้านกิจกรรมและรายการนำเที่ยว 5) ด้านทรัพยากร และสภาพแวดล้อม 6) ด้านการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขาย 7) ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มโฮมสเตย์ ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ 1) ด้านอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว 2) ด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว 3) ด้านการบริหารจัดการของกลุ่มโฮมสเตย์ตามลำดับ จากการวิเคราะห์ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์

5.2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ได้รูปแบบที่เป็นเชิงข้อความ (Semantic Model) ที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบายเพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น ประกอบด้วย หลักการพัฒนา วัตถุประสงค์การพัฒนา กิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัดการพัฒนาและการประเมินผลการพัฒนา ซึ่งมีทั้งหมด 3 ด้าน 11 กิจกรรมการพัฒนา อาจสืบเนื่องจาก รูปแบบเดิมของการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง

จังหวัดอุดรธานี ยังขาดความชัดเจนในการกำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและการประเมินผล จึงต้องมีการพัฒนารูปแบบให้ดีขึ้นมาใหม่ และทำให้การบริหารมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ บุญชม ศรีสะอาด และ นิภา ศรีไพโรจน์ [4] ให้ความหมายของรูปแบบว่า หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ผู้วิจัยสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ ที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในระบบต่าง ๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา สมลา [5] ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา วิเคราะห์แนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์ ร่วมกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรท้องถิ่น รวมถึงวิถีชีวิตชุมชนมาใช้อย่างเหมาะสม มีการกำหนดพื้นที่ศึกษาในหมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา โดยยึดดัชนีชี้วัด 8 ด้านของโฮมสเตย์มาตรฐานสำหรับการบริหารจัดการ ได้แก่ ด้านที่พัก ด้านอาหารและโภชนาการ ด้านความปลอดภัย ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านส่งเสริมการตลาด กระบวนการวิจัยได้มีการเก็บข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิก่อนในเบื้องต้นเพื่อทราบถึงข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา และการเก็บข้อมูลในภาคสนามที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต โดยแยกแบบสอบถามออกเป็น 3 ชุด สำหรับกลุ่มประชากร 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ จำนวน 18 หลัง เก็บข้อมูลได้ 100% 2) กลุ่มสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรมอื่นของโฮมสเตย์ เก็บข้อมูลได้ 54 ราย จาก 110 ราย 3) กลุ่มนักท่องเที่ยว มีการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ.2549-มกราคม พ.ศ.2550 สามารถเก็บข้อมูลได้ 80 ราย และ 4) กลุ่มผู้นำโฮมสเตย์ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากผู้นำกลุ่มโฮมสเตย์ฯ และกรรมการบริหาร ทั้งหมดจำนวน 3 ราย ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบุไทรได้มีการรวมกลุ่มสมาชิกเปิดทำที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์เพื่อเป็นกิจกรรมสร้างรายได้เสริมแก่ชุมชน โดยยึดเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนเกิดความสมดุล และอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง ผลจากการใช้หลักความพอประมาณ โฮมสเตย์บ้านบุไทรมีการวางแผนในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งส่วนที่เป็นที่พัก การให้บริการ และกิจกรรมท่องเที่ยว ล้วนเกิดจากการใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นเป็นหลัก ทำให้ลดต้นทุนในการดำเนินงานลง รวมถึงในการดำเนินกิจกรรม ต่าง ๆ นั้น ได้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ให้สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละบุคคล ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นไม่ส่งผลเสียต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของเหล่าสมาชิก การใช้หลักความมีเหตุมีผล ทำให้การวางแผนดำเนินงานของโฮมสเตย์บ้านบุไทร มีความสอดคล้องกับเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งในด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการเสนอข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการดำเนินงาน การใช้หลักภูมิคุ้มกัน ทำให้สมาชิกที่ทำโฮมสเตย์ลดความเสี่ยงทางด้านการเงิน โดยมีสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชนเป็นแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ ช่วยป้องกันผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ด้วยการกำหนดกฎระเบียบ รวมถึงสร้างภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อมด้วยการปลูกฝังเยาวชนให้ช่วยกันดูแลรักษา ส่วนเงื่อนไขด้านความรู้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ ออกมาในรูปของผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ อีกทั้งยังสร้างความน่าสนใจให้กับโฮมสเตย์ด้วยการเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรกรรม สุดท้ายคือเงื่อนไขด้านคุณธรรม ส่งผลให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส และการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม มุ่งไปที่

ผลประโยชน์โดยรวมของชุมชนเป็นที่ตั้ง ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่มสมาชิก ซึ่งปัจจัยสำคัญที่สร้างความสำเร็จในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนบ้านบุไทรนั้น มาจากภาวะความเป็นผู้นำของประธานกลุ่มฯ ที่เล็งเห็นถึงความสามารถของชุมชนในการที่จะพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่ม รวมถึงต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน และส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การมีส่วนร่วมของเหล่าสมาชิกที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน ในการที่จะพัฒนาชุมชนให้มีความก้าวหน้าและเกิดความเข้มแข็ง โดยยึดหลักในการพึ่งพาตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้จะเป็นรากฐานที่เข้มแข็งให้กับชุมชนในการพัฒนาในสู่ความยั่งยืนต่อไป ส่วนปัญหาที่พบก็คือ ชุมชนยังใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ยังไม่เต็มความสามารถ ทั้งบุคลากรและสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ชุมชนยังขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรในระยะยาว โดยเฉพาะแหล่งน้ำ อันเป็นผลสืบเนื่องจากนักท่องเที่ยวโฮมสเตย์และนักท่องเที่ยว ทีเข้ามาพักในรีสอร์ทใกล้เคียงมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ควรสร้างความเข้าใจและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในหมู่สมาชิก ควรพัฒนาโฮมสเตย์จากฐานทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น และควรวางแผนในการบริหารจัดการทรัพยากรของท้องถิ่นในระยะยาว โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในการให้คำปรึกษาและวางระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว [6] ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ การวิจัยเรื่อง การจัดการโดยชุมชนบนพื้นที่สูง ตำบลทุ่งสมอ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิจัยและพัฒนาครั้งนี้ทำให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ ได้แก่ 1) การกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารประกอบด้วย ประธานกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ รองประธานกลุ่ม งานบริหารทั่วไปได้แก่ ฝ่ายเลขานุการ ฝ่ายเหรัญญิก ฝ่ายการตลาด ฝ่ายรักษาความปลอดภัย และงานบริหารกิจกรรม ได้แก่ ฝ่ายโฮมสเตย์ ฝ่ายมัคคุเทศก์ และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 2) การจัดการโฮมสเตย์ ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันจดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจโฮมสเตย์ตำบลทุ่งสมอขึ้นได้ มีรูปแบบเป็นกลุ่มวิสาหกิจ บ้านพักแต่ละหลังมีจุดขายที่แสดงถึงวิถีชนบทแตกต่างกันไป มีจุดท่องเที่ยวฐานความรู้ คือ ฐานที่ 1 เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ฐานที่ 2 เกษตรปลอดสารและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางเกษตร ฐานที่ 3 แหล่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เตาเผาถ่านแบบเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการพื้นที่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

5.3 ผลการประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง โดยภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์แล้วปรากฏว่า ค่าเฉลี่ยมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 3.51 ทุกด้าน จึงถือว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง จังหวัดอุดรธานี ผ่านการประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ อาจสืบเนื่องจาก การพัฒนารูปแบบการบริหารโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยวชุมชนบนฐานเศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่อำเภอหนองแสง มีหลักการ วัตถุประสงค์ กิจกรมการพัฒนา ตัวชี้วัดและการประเมินผล ที่สอดคล้อง เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล และสอดคล้องกับการแก้ปัญหาการบริหารงานของกลุ่มที่ผ่านมาได้ สอดคล้องกับ ศิริชัย กาญจนวาสี [7] และ สมหวัง พิธยานุวัฒน์ [8] ได้กล่าวถึงมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือมาตรฐานด้านอรรถประโยชน์ (Utility standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (feasibility standards) ประกอบด้วย 3 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเหมาะสม (propriety standards) ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความถูกต้อง (accuracy standards) ประกอบด้วย 11 เกณฑ์ รวมเกณฑ์ทั้งสิ้น 30 เกณฑ์ มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (feasibility standards) เป็นมาตรฐานเน้นความเป็น

จริงของการประเมินประกอบด้วย 3 เกณฑ์ คือ วิธีการประเมินสามารถนำไป ใช้ปฏิบัติได้จริง การเป็นที่ยอมรับของผู้ถูกประเมินผู้ได้รับผลกระทบจากการประเมินตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผลที่ได้มีความคุ้มค่ากับผลงาน สามารถนำไปปรับปรุงการปฏิบัติงาน ขยายงานหรือล้มเลิก ส่วนมาตรฐานด้านความเหมาะสม (propriety standards) มุ่งเน้นเกี่ยวกับเรื่อง กฎระเบียบ ศีลธรรม จรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน ประกอบด้วย 8 เกณฑ์ คือ มีการกำหนดข้อตกลงอย่างเป็นทางการ มีการแก้ปัญหาของการประเมินด้วยความซื่อสัตย์ ไม่บิดเบือนความเป็นจริงอย่าง สันติวิธี รายงานการประเมินอย่างตรงไฟตรงมาเปิดเผย และคำนึงถึงข้อจำกัดของการประเมิน มีการให้ความสำคัญต่อสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของบุคคลทั่วไปอย่างเปิดเผย มีการเผยแพร่ผลการประเมินและเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้ศึกษาผลการประเมิน มีการคำนึงถึงสิทธิส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง มีการเคารพในการปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง รวบรวมข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีรายงานผลการประเมินที่สมบูรณ์ ยุติธรรม และเสนอทั้งจุดเด่น จุดด้วยของสิ่งที่ประเมิน ผู้ประเมินทำการประเมินด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตาและกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกฤต ทุริสุทธิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขมาโดยตลอด รวมทั้งได้ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์ และช่วยเหลือเกื้อกูล ดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดในการศึกษาค้นคว้าวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ที่ได้ให้ความกรุณาในการประเมินแนวทางพร้อมให้ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

[1] การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2549). แหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์. แหล่งที่มา : http://www.bangkok bizweek.com/ (28 ธันวาคม 2562).

[2] กรมการพัฒนาชุมชน. (2552). คู่มือแผนปฏิบัติราชการประจำปี. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน.

[3] กัลยาณี กุลชัย. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ บ้านท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

[4] บุญชม ศรีสะอาด และ นิภา ศรีไพโรจน์. (2531). รายงานการวิจัยรูปแบบการสอนวิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัยที่มีประสิทธิภาพ.มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

[5] ยุทธนา สมลา. (2549). การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีศึกษาหมู่บ้านบุไทร อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[6] เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. (2552). รายงานการวิจัยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นที่สูง อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

[7] ศิริชัย กาญจนวาสี. (2537). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[8] สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2541). วิธีวิทยาการประเมินทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.